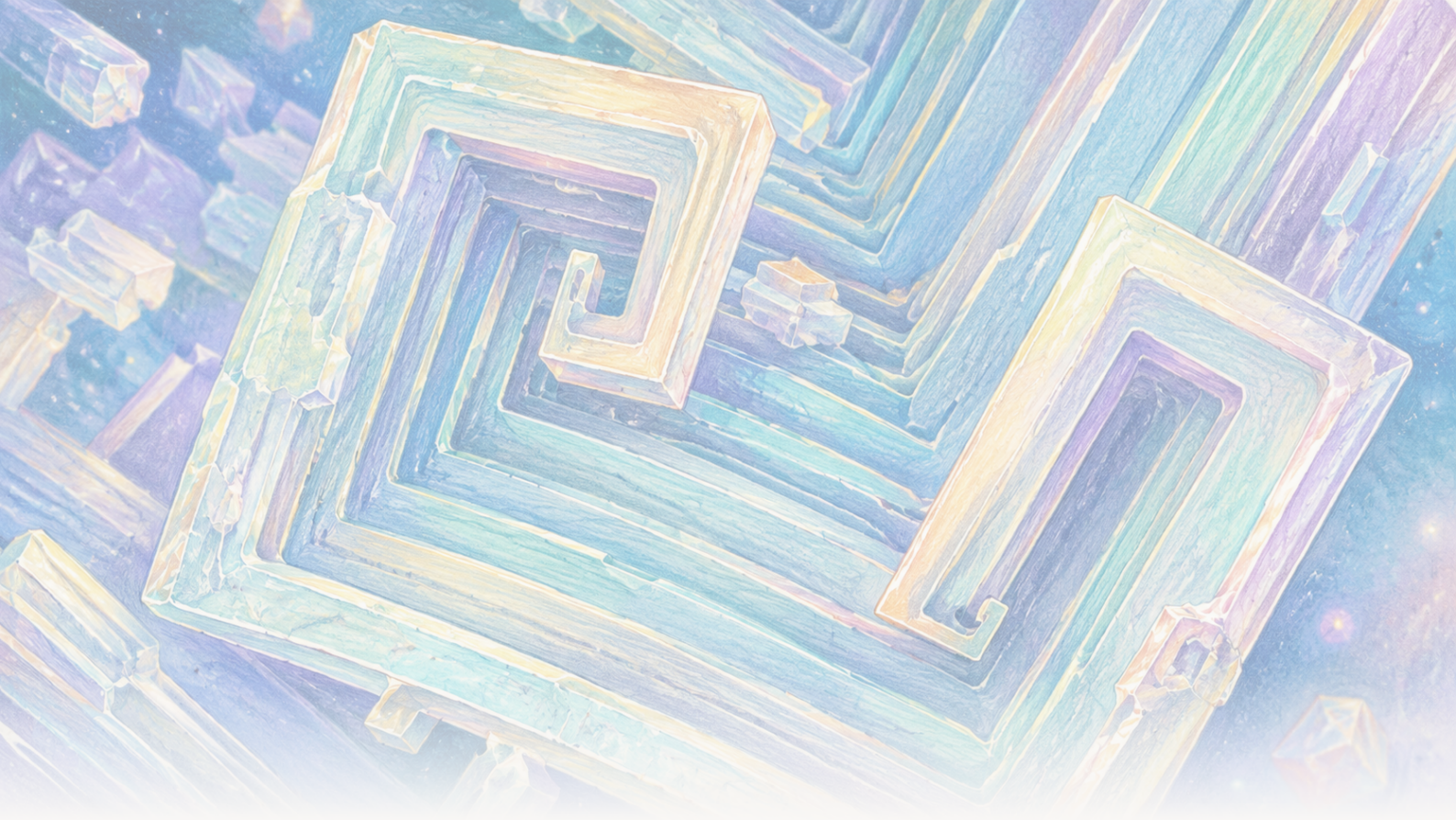

The Clean Paper

WHAT THE PAPER SAYS · WHAT IT DOESN'T · WHY IT MATTERS

U orbiti je kuhinjska so rasla u šuplje kocke. Gravitacija je promenila salamuru, a ne so

Kristali natrijum-hlorida uzgajani na Međunarodnoj svemirskoj postaji uključivali su šuplje, stepenaste kocke široke 2 do 8 milimetara. Radovi podržavaju objašnjenje prenosom supstance: uobičajeno taloženje i strujanje podstaknuto uzgonom bili su snažno potisnuti, dok je difuzija dominirala ranim rastom. Kristalna rešetka nije postala novi oblik soli, a eksperimenti ne uspostavljaju industrijski proces.

Written by Matteo · Cross-checked by Vera Rubin · Edited by Michele Renda · Figures by Matteo and Nova Vela · AI-assisted, human-reviewed

Paper: *Comparison of sodium chloride hopper cubes grown under microgravity and terrestrial conditions*, Donald Pettit and Pietro Fontana, npj Microgravity 5, 25 (2019) · DOI: 10.1038/s41526-019-0085-0

U orbiti je obična kuhinjska so rasla u šuplje stepenaste kocke

Kristali su izgledali poput arhitekture: kvadratni okviri ugniježđeni jedan u drugi, a njihove plohe izdubljene poput stubišta.

Bili su napravljeni od običnog natrijum-hlorida, istog spoja kao kuhinjska so. Neobičan nije bio materijal. Neobična je bila salamura oko njega.

Na Zemlji kristal koji raste u centimetarskom volumenu tečnosti može potonuti, dotaknuti stenku ili površinu i doprineti stvaranju razlika u gustini koje pokreću cirkulaciju rastvora. Na Međunarodnoj svemirskoj postaji uobičajeno taloženje i strujanje podstaknuto uzgonom bili su snažno potisnuti. Neki su kristali soli ostali lebdeći dovoljno dugo da polako i simetričnije izrastu u **šuplje stepenaste kocke (hopper kristale)** s ivicama od 2 do 8 milimetara.

Tri rada, objavljena 2011., 2015. i 2019., opisuju te eksperimente. Zajedno daju jasan primer fizike prenosa: promena načina na koji rastvoreni materijal dolazi do kristala može promeniti njegov vidljivi oblik bez promene atomske strukture.

Ne pokazuju da svemir stvara savršene kristale, ne uspostavljaju industrijski postupak niti otkrivaju novu vrstu soli.

Kako kocka postaje šuplji stepenasti kristal

Običan kristal natrijum-hlorida ima kubični raspored atoma. **Hopper kristal** i dalje je kubičan, ali njegovi uglovi i ivice rastu brže od centra ploha. Rezultat je šuplje, stepenasto udubljenje na svakoj plohi, kao da kocka prvo gradi okvir pa tek onda pokušava ispuniti zidove.

Kasniji primer s ISS-a čini taj obrazac rasta vidljivim, ali služi kao kontekst, a ne kao dokaz iz triju radova o natrijum-hloridu. Slika i ubrzana snimka Donalda Pettita u nastavku prikazuju **kalijum-hlorid**, drugu so, koja u mikrogravitaciji stvara stepenaste hopper i spiralne morfologije.

[figure_pair pending]

Dve skenirajuće elektronske mikrografije spiralnih hopper kristala kalijumova hlorida uzgajanih na ISS-u. Ove kasnije slike kontekstualni su primeri morfologije, a nisu uzorci natrijum-hlorida niti merenja iz studija iz 2011., 2015. ili 2019. o kojima se govori u ovom članku.

[video pending]

Kasnija ubrzana snimka rasta hopper kristala kalijumova hlorida unutar tankog filma vode u mikrogravitaciji. Ilustrira rast ivica i uglova, a ne eksperimente ili podatke o natrijum-hloridu analizirane u ovom članku.

Kristali rastu iz **prezasićene salamure**: slane vode koja sadrži više rastvorenog natrijum-hlorida nego što bi ga pri tim uslovima mogla zadržati u ravnoteži. Joni natrijuma i hlorida moraju putovati kroz tečnost i priključiti se površini kristala.

Postoje dva opšta načina njihova prenosa. **Difuzija** je nasumično molekularno kretanje koje prenosi rastvoreni materijal niz gradijent koncentracije bez strujanja cele tečnosti. **Konvekcija** je kretanje same tečnosti. Pod uobičajenom gravitacijom male razlike u temperaturi ili koncentraciji mogu promeniti gustinu i pokrenuti cirkulaciju zbog uzgona. Kristali takođe mogu **sedimentirati**, odnosno taložiti se kroz tečnost.

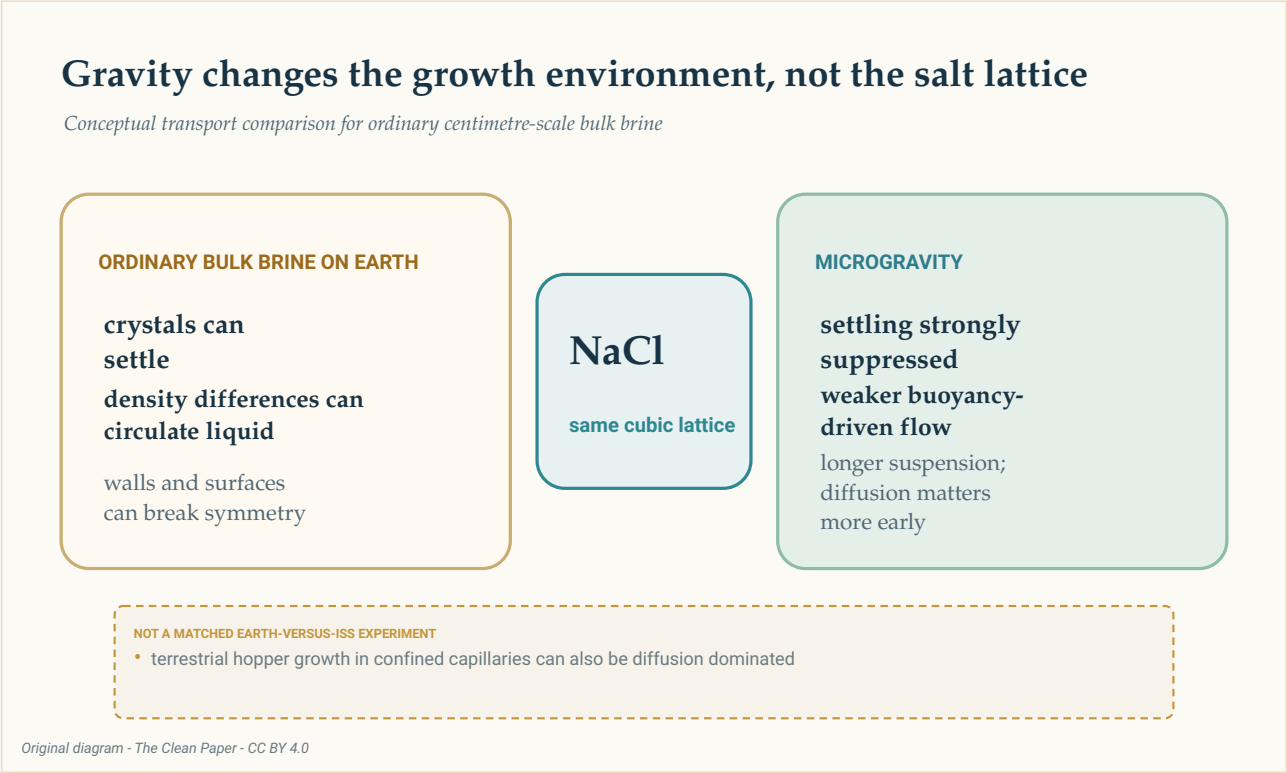

Konceptualno poređenje prikazuje istu rešetku natrijum-hlorida u oba okruženja. U običnoj volumnoj salamuri na Zemlji mogu delovati taloženje, uzgonska cirkulacija i dodir s površinama; mikrogravitacija snažno potiskuje prva dva procesa, omogućava duže lebdenje i povećava važnost difuzije u ranom rastu. Ovo nije bio upareni eksperiment Zemlja nasuprot ISS-u.

The Clean Paper CC BY 4.0

Eksperiment je proveden na Međunarodnoj svemirskoj postaji, orbitalnom laboratoriji u mikrogravitaciji. Izraz **mikrogravitacija** ne znači da gravitacije nema. Rad iz 2019. naveo je preostalo ubrzanje od oko 1,2 milioniti delovi površinske gravitacije Zemlje, odnosno 1,2 mikro-g, uz sporo cikličko kretanje tečnosti. Okruženje je promenio ravnotežu prenosa; salamura nije postala savršeno mirna.

Spor put do kocki milimetarske veličine

Studija iz 2019. usredotočila se na hopper kocke koje su rasle dok je voda isparavala iz salamure na ISS-u. Prijavljeni ivice kocki bili su dugi **2 do 8 milimetara**. Brzine rasta bile su od **0,34 do 1,0 mikrometara u minuti** (oko **0,49 do 1,44 milimetra na dan**), sa srednjom vrednošću **0,68 mikrometara u minuti** i standardnom devijacijom 0,23.

Pri toj prosečnoj brzini ivici od 8 milimetara trebalo bi otprilike nedelja dana da se razvije. To je procena, a ne vremenska snimka svake faze jednog kristala.

Autori su procenili prezasićenost ispod **1,002**. Literatura za uporedive zemaljske eksperimente opisivala je hopper rast pri mnogo višoj prezasićenosti, iznad 1,45, brzinama od 10 do 110 mikrometara u sekundi tokom sekundi ili minuta, pri čemu su obično nastajale kocke manje od 250 mikrometara.

To poređenje je informativno, ali nije uparena. Kristali s ISS-a i zemaljska literatura nisu potjecali iz istovremenih, identičnih eksperimenta na Zemlji i u orbiti koje je proveo isti tim. Uz gravitaciju mogu biti važni različiti posude, interfejsa i metode.

Najjači kontrast zato je opisni: u tim opažanjima na ISS-u hopper kocke rasle su polako, pri niskoj prezasićenosti, tokom dana do nedelja i dostigle milimetarsku veličinu.

Difuzija je dominirala na početku; kasnije je strujanje i dalje bilo moguće

Rad iz 2019. koristio je **Pécletov broj** za poređenje prenosa kretanjem tečnosti i prenosa difuzijom. Vrednost ispod jedan znači da je difuzija važnija; vrednost iznad jedan znači da bi kretanje tečnosti moglo dominirati.

> **A a ne prekidač**
>
> Pécletov broj poredi dve brzine prenosa. Ne deli svet na savršeno mirnu tečnost ispod jedan i čistu konvekciju iznad jedan. Ovde se vrednost menjala s veličinom kristala i s procenom brzine okolne salamure. Najmanji kristali jasno su bili u režimu kojim dominira difuzija; najveći kristal u većoj posudi mogao je preći u režim u kojem je sporo kretanje tečnosti bilo važno.

U manjim kapljicama od približno 0,8 centimetara procenjene vrednosti Pécletova broja porasle su s oko **0,0004** blizu nukleacije na oko **0,03** pri konačno izmerenoj veličini. Difuzija je ostala dominantna.

U kristalizatorima od 2 do 3 centimetra procena je porasla s oko **0,05** za jezgru od 50 mikrometara na oko **4** za ivica od 4 milimetra. Ranim rastom i dalje je dominirala difuzija, ali sporo cikličko kretanje moglo je pridonositi kasnije.

Zato bi tvrdnja „mikrogravitacija je uklonila konvekciju” bila pogrešna. Uobičajena cirkulacija zbog

uzgona i taloženje bili su snažno smanjeni. Preostalo ubrzanje i merljivo kretanje ipak su ostali.

Važan je bio i oblik tečnosti

Rad iz 2011. i rad iz 2015. proširili su sliku. Prikazali su kristalizaciju soli u tankim filmovima, debljim slojevima tečnosti, približno kuglastim volumenima salamure i kapljicama pričvršćenima za površinu.

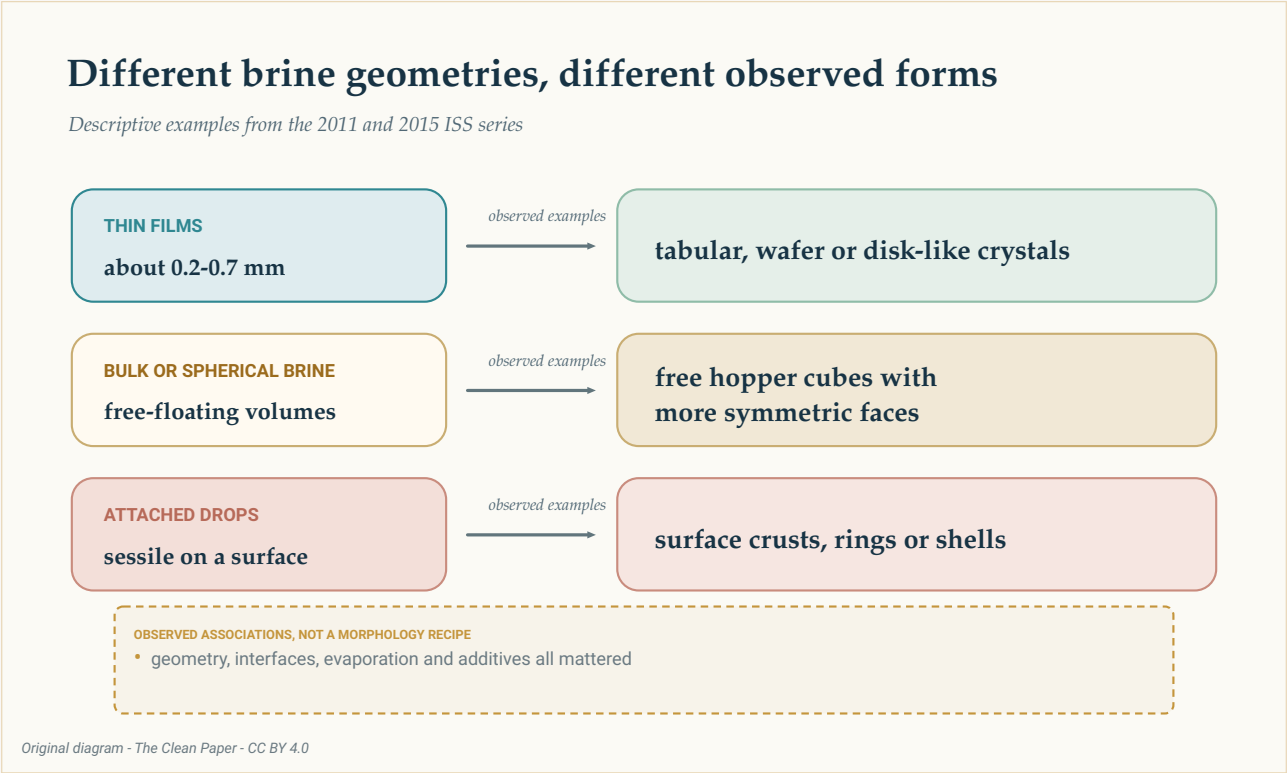

Tri retka sažimaju opažene primere iz dosijea: tanki filmovi s pločastim ili diskastim oblicima, veći ili približno kuglasti volumeni salamure sa slobodnim hopper kockama te pričvršćene kapljice s korama, prstenovima ili ljuskama. To su opisne povezanosti, a ne recept ni garancija.

The Clean Paper CC BY 4.0

U studiji iz 2011. tanki filmovi približne debljine 0,2 do 0,7 milimetara stvarali su tanke pločice i tabularne kristale. Slobodno lebdeći volumeni salamure omogućavali su simetričnije bočne plohe i hopper kocke.

Opažanja iz 2015. uključivala su tanke slojeve debljine 0,2 do 0,7 milimetara, deblje slojeve oko 4 do 6 milimetara i pričvršćene polukuglaste kapljice prečnika otprilike 20 do 32 milimetra. Prijavljeni oblici uključivali su tabularne hoppere, kocke, diskaste kristale, dendrite, prstenove i ljuske. Dodavanje polietilen-glikola potisnulo je hopper rast u jednom skupu opažanja.

Autori su rad iz 2015. opisali kao opažanja provedena s neinventariziranim potrepštinama tokom slobodnog vremena posade, a ne kao strogo programirano istraživanje. Primeri pokazuju da su ob-

lik tečnosti, interfejsa, isparavanje i dodaci svi bili važni. Ne definišu deterministički recept prema kojem jedan oblik posude garantuje jedan oblik kristala.

Rešetka nije postala novi oblik soli

Razlika između **kristalne strukture** i **morfologije** ključna je.

Struktura je ponavljajući atomski raspored. Morfologija je vidljivi spoljašnji oblik. Neutronska difrakcija u radu iz 2011. nije pokazala promenu strukture natrijum-hlorida niti promenu parametara jedinične ćelije u poređenju sa zemaljskim uzorcima. Orbitalni uzorci takođe su sadržali **inkluzije salamure**, male džepove rastvora zarobljene unutar kristala.

Zato velik i simetričan izgled nije dokaz čišćeg materijala bez defekata. Nijedan rad u dosijeu ne navodi veću hemijsku čistoću, bolju mehaničku efikasnost ni prikladnost za određeni uređaj.

Gravitacija je delovala indirektno. Promenila je taloženje, cirkulaciju tečnosti, orijentaciju i dodir s površinama. Nije promenila jakost veza u natrijum-hloridu niti stvorila novu atomsku fazu.

Šta nas ovi eksperimenti mogu, a šta ne mogu naučiti

Radovi podržavaju objašnjenje prenosom: snažno potiskivanje uobičajenog taloženja i strujanja podstaknutog uzgonom omogućilo je nekim kristalima da ostanu lebdeći i polako rastu u simetričnijim uslovima. Izmerene veličine, brzine i oblici direktna su opažanja; prezasićenost, istorija rasta i Pécletovi brojevi uključuju procene; poređenje sa Zemljom delimično se oslanja na druge objavljene eksperimente.

Za ceo dosije ne postoji jedan čisti nazivnik. On kombinuje pojedinačne kristale, kristalizatore i izabrane primere iz tri rada. Sabiranje svega u jedan ukupni broj sugerisalo bi jedinstven eksperiment koji nije postojao.

Studije takođe ne navode ništa od dokaza potrebnih za tvrdnju o proizvodnji. Ne mere protok, trošak proizvodnje, potrošnju energije, prinos, pouzdanost ni korisna svojstva materijala. Serija iz 2015. bila je istraživačka. Zemaljske poređenja nisu bile uparene kontrole. A veliko ili vizuelno upečatljivo nije isto što i bolje za neku primenu.

Prirodna nalazišta soli mogu sadržati hopper kocke veličine nekoliko centimetara, ponekad lebdeće u mulju natopljenom salamurom. Rad iz 2019. predlaže moguću analogiju sa sporim rastom kojim dominira difuzija. To je zanimljiva poređenje, a ne dokaz da prirodni i orbitalni hopperi imaju isti mehanizam.

Kratak rezime

Kristali soli uzgajani iz salamure koja je isparavala na Međunarodnoj svemirskoj postaji uključivali su šuplje, stepenaste hopper kocke široke 2 do 8 milimetara. Radovi podržavaju objašnjenje prenosom: mikrogravitacija je snažno potisnula uobičajeno taloženje i strujanje podstaknuto uzgonom, omogućivši spor rast i duže lebdenje dok je difuzija dominirala na početku. Oblik tečnosti, interfejsa, isparavanje i dodaci takođe su uticali na morfologiju. Neutronska difrakcija nije pokazala novu strukturu natrijum-hlorida, a inkluzije salamure ostale su prisutne. Rad je ograničena studija slučaja iz nauke o materijalima, a ne dokaz da svemir proizvodi savršene kristale ili omogućava industrijski proces.

Provera bez ulepšavanja

Šta radovi pokazuju: Milimetarske hopper kocke natrijum-hlorida i druge morfologije rasle su u nekoliko geometrija salamure na ISS-u. Hopper kocke iz 2019. rasle su polako pri niskoj procenjenoj prezasićenosti, uz dominantnu difuziju u ranom rastu.

Šta je protumačeno: Snažno smanjeno taloženje i strujanje podstaknuto uzgonom omogućili su duže lebdenje i simetričniji rast. Sporo kretanje tečnosti možda je bilo važno kasno u rastu u većem kristalizatoru.

Šta ne pokazuju: Novi atomski oblik soli, čišće kristale bez defekata, upareni eksperiment Zemlja nasuprot ISS-u, univerzalnu prednost mikrogravitacije ili komercijalni proizvodni postupak.

Glavna ograničenja: Tri različite studije s različitim geometrijama i izabranim primerima; međustudijske poređenja sa eksperimentima na Zemlji; procenjene veličine prenosa; istraživački, neprogramatski delovi dosijea; bez ekonomike procesa ili testova upotrebnih svojstava.

Koliko poverenja treba da ima prosečan čitalac? Visoko poverenje da su prijavljene orbitalne morfologije i spori rast stvarni. Umereno poverenje u objašnjenje prenosom kao najbolji zajednički opis opažanja. Vrlo nisko poverenje u bilo koju tvrdnju koja ove eksperimente sa soli pretvara u opšte obećanje o proizvodnji u svemiru.

Izvori

Pettit and Fontana, Comparison of sodium chloride hopper cubes grown under microgravity and terrestrial conditions, npj Microgravity 5, 25 (2019)
https://doi.org/10.1038/s41526-019-0085-0

Fontana, Schefer and Pettit, Characterization of sodium chloride crystals grown in microgravity, Journal of Crystal Growth 324, 207-211 (2011)
https://doi.org/10.1016/j.jcrysgro.2011.04.001

Fontana, Pettit and Cristoforetti, Sodium chloride crystallization from thin liquid sheets, thick layers, and sessile drops in microgravity, Journal of Crystal Growth 428, 80-85 (2015)
https://doi.org/10.1016/j.jcrysgro.2015.07.026